

**Різдвяна пісня в прозі:  
святвечірнє оповідання з  
привидами**

**КУПИТИ**

Різдвяна повість Чарльза Діккенса про багатія Скруджа, який із скупії та жорстокої людини перетворюється на доброго і щедрого чоловіка. Що посприяло такому перевтіленню головного героя? Скрудж ніколи не любив Свято Різдва, вважав його нісенітницею, ображав людей. Однієї ночі головний герой зустрічає привида свого померлого товариша, який пообіцяв йому зустріч із Духами Минулого, Теперішнього та Майбутнього Різдва. Подорож у своє дитинство, теперішнє та майбутнє дуже вплинули на Скруджа і допомогли змінитися. Він став щедрим, добрим та привітним. Історія має головну мету - навчити читачів робити добро, думати про ближніх та допомагати їм.



# ЧАРЛЗ ДІККЕНС



Чарлз Діккенс

# Різдвяна пісня в прозі



Святвечірнє оповідання з привидами

*З англійської переклала Марія Філоненко*

За загальною редакцією Тамари Клюкіної

Київ  
BOOKSHEP  
2021



## КУПЛЕТ 1

### Дух Марлі

Усе почалося з того, що Марлі не стало. Нікому й на думку не спало б засумніватися в цьому. Його поховання засвідчили й задокументували священник, писар, гробар і розпорядник жалобної церемонії. Сам Скрудж власноруч скріпив свідоцтво про смерть підписом, який навіть на Біржі міг беззаперечно ствердити що завгодно.

Отже, старий Марлі був мертвий, мов цвях у дверях.

Даруйте, не збираюся запевняти вас, ніби цвяхи, забиті в двері, — взірєць усього неживого. Як на мене, то немає в світі іншої настільки безнадійно мертвої залізяки, ніж та, якою забивають домовину. Але ж наші мудрі пращури полюбляли все порівнювати, тому хай язик мені всохне, якщо посмію порушити традиції, наближаючи тим самим кінець світу. Але дозвольте все-таки повторити: без жодного сумніву, Марлі тепер мало чим відрізнявся від того нещасного цвяха.

Чи знав Скрудж про смерть Марлі? Кому ж і знати, як не йому? Багато років поспіль вони були партнерами, уже й не пам'ятаю, з якого часу. Скрудж виявився єдиним виконавцем заповіту небіжчика, розпорядником його справ, єдиним правонаступником, спадкоємцем, приятелем, та й взагалі єдиним, хто його проводив на цвинтар. Але й Скрудж не втратив можливості по завершенні панахиди укласти вельми вигідну угоду. Він був перш за все діловою людиною — за будь-яких обставин. Але згадка про похорон Марлі знову повертає нас до початку цієї розповіді.

Отже, всі знали про смерть старого. Це слід згадати, інакше вся історія втрачає сенс. Якби нам не було відомо, що батько Гамлета помер ще до початку вистави, чи здивували б когось його нічні прогулянки власним замком під тихе шепотіння східного вітру? Чим він у такому разі відрізнявся б від звичайного джентльмена середніх літ, якому здумалось погуляти в тумані безлюдною місциною, скажімо,

цвинтарем святого Павла? Збентежити ця з'ява могла б тоді хіба що сина, якому й до того клепки в голові бракувало.

Скрудж не змінював назви компанії і не витирав імені старого Марлі з вивіски. Тож над дверима й надалі красувався добре всім знайомий напис «Скрудж і Марлі». Якщо відвідувач звертався до контори вперше, то міг сказати просто «Скрудж», або просто «Марлі» — старий відгукувався в кожному разі. Такі дрібниці його не обходили.

Неймовірна скнарість Скруджа увійшла в легенди. Люди кажуть, для таких як він душа й шилінга не варта. Він ледь не кров висмоктував зі своїх працівників, нещадно визискуючи їх та залякуючи, а сам трусився над кожною копійчиною. Хоч і світ завалився, аби гроші цілі. Здавалося, й серце у грудях його скам'яніло та захололо навіки. Він жив собі відлюдьком, ховаючись від світу, неначе равлик. А якщо виходив назовні, то розповсюджував навколо себе холод, від якого, здавалося, й сам скорчився та посинів. Та внутрішня холоднеча заморозила навіть його обличчя: ніс нагадував крижану бурульку, шия зморщилась, очі почервоніли, а губи зробилися крицево-сизими; хода стала неприродною, мовби руки й ноги залякли на морозі, а рипучий голос лунав як надтріснутий дзвін. Інй ліг на скроні, на брови й гостре підборіддя. Старий неначе скрижанів. І на Різдво, для всіх людей зігріте родинним теплом, і літньої пори у його світі панувала люта зима.

Авжеж, ані палюча спека, ані тріскучий мороз не діймали Скруджа. Ні сонце не могло його зігріти, ні зимові холоди не здатні були заморозити на смерть. І не було вітру, більш жорстокого, ніж цей чоловік; завірюха не пронизувала до кісток так нещадно, як погляд Скруджа; холодна злива не могла виявитися настільки безжальною. Будь-яка негода здалася би м'якшою за старого Скруджа. Гроза, хуртовина, град і ожеледь мали єдину перевагу. Вони щедро поливали землю дощем чи вкривали снігом і кригою. А Скрудж не знав, що таке щедрість.

Ніхто й ніколи не звертався до нього на вулиці зі словами: «Як ся маєте, любий друже, як справи? Коли чекати вас у гості?». Жебрак не простягав до нього руки, діти боялися запитати, котра година, навіть



приїжджий не смів попросити, щоб показав дорогу. Собаки, які слугували сліпим за проводирів, то й ті ледь зачують, бува, його ще за милю, мерщій тягнули своїх господарів у перший-ліпший завулок, аби лишень не трапитися Скруджеві на шляху. І кожен пес мовби казав собі, помахуючи хвостом: «Краще вже мати сліпі очі, аніж отакі чортячі».

Але скнару й це нітрохи не обходило. Навпаки, навіть подобалося розполохувати всіх навколо. Помітно було, що він насолоджується своїм відлюдькуватим життям і єдина втіха для нього — самотність.

У найчарівніший вечір перед Різдвом Скрудж, як завжди, працював у своїй конторі. Надворі було холодно, все застелив похмурий туман. Старий чув, як люди мерщій пробігали повз його вікно, як притупували ногами й ляскали себе по боках, аби хоч трохи зігрітися. Дзигар на міській ратуші пробив лише третю пополудні, а вже почало смеркати. З самого ранку в кімнатах стояв півморок, тож у вікнах сусідніх контор цілий день мерехтіли свічки. Вони розпливалися рудими плямами по щільній завісі туману, до якої, здавалося, можна доторкнутися рукою. Туман просотувався в усі шпарини, заповзав у кожен найменший отвір. Він був такий густий, що навіть найближчі будинки здавалися тінями. Брудно-сірі хмари поволі затягували все навколо, ніби то вже Матінка Природа взялася варити пиво на найвищому пагорбі.

Скрудж не зачиняв дверей свого кабінету, аби наглядати за клерком, який сидів у малесенькій темній комірчині, більше схожій на шафу, і копіював документи. У каміні Скруджа ще горів кволий вогонь, та в закапелку клерка лише ледь жеврів жар. Бідолашний Скруджів помічник не міг розпалити камін, бо господар тримав ящик з вугіллям у своїй кімнаті. Якби клерк ступив на його поріг, щоби попросити бодай трохи, старий скнара відразу пригрозив би звільненням. Тож хлопчина лише щільніше загортався у свій вовняний шарф, силкуючись зігрітися бодай вогником свічки. Але досі ще ніяк не міг цього навчитись.

— Веселого Різдва, дядечку! Бережи вас Господь! — почувся раптом бадьорий голос. Небіж Скруджа вбіг так швидко, що старий

нестямився.

— Ох, ну що за дурниці, — невдоволено пробурмотів Скрудж.

Небіж так мчав по холоду, що тепер обличчя в нього пашіло, очі сяяли, а з рота виривалися хмаринки пари.

— Дядьку, Різдво — дурниці? Це такий жарт?

— Які там жарти! — буркнув Скрудж. — «Веселого Різдва!» Скажи краще, якого дідька ти одружився? Навіщо? Ти ж голий мов церковна миша! Чи тобі ще замало злиднів?

— А чому ви завжди такий похмурий? Навіщо завше надутий мов індик? У вас же грошви не злічити! Чи вам ще замало багатства?

Скрудж не знайшов гідної відповіді, лише знову промимрив:

— О-ох, які дурниці!

— Ну, дядьку, не гнівайтесь, — намагався заспокоїти його небіж.

— Як тут не гніватись, коли живеш поряд із такими дурнями? «Веселого Різдва!» Та пропади ти зі своїм святом! Ти хоч розумієш, що для тебе Різдво — це час повертати борги й сплачувати рахунки? А грошей у тебе нема! Це час, коли ти маєш зрозуміти, що постарішав ще на один рік, але не став багатшим ні на пенні. Це час підрахунку. А графа твого прибутку порожня вже цілий рік. Якби моя воля, — вже обурено кричав Скрудж, — я б із кожного дурня, який бігає та белькоче «Веселого Різдва», зварив би пудинг і встромив би йому в серце клин із падуба. Кожному, кожному!

— Дядечку... — почав був небіж.

— Небоже, — перебив дядько, — святкуй Різдво, як знаєш, та не чіпай мене, я святкуватиму, як сам захочу.

— Святкувати? — перепитав небіж. — Та ви ж цього не робитимете!

— Відчепися! Яка мені користь із того святкування! Що від нього зміниться?

— Свята приносять багато приємного, і в цьому їхня користь, — стояв на своєму небіж. — І Різдво — найприємніше зі свят. Я його завжди шанував, адже й саме це слово святе... А час який добрий, теплий! Час всепрощення й милосердя, єдиний за цілий рік, коли всі, й жінки, й чоловіки, з Божої волі відкривають одне одному серця, бачать передовсім людську душу... У ці дні навіть жебраки сприймаються як

рівні й рідні, адже ми всі разом ідемо стежкою життя, тож не маємо нікого сторонитися. Попри те, любий дядечку, що я не маю ні золота, ні срібла, для мене Різдво — найкращий час, найдобріший. Благослови вас Господь.

Клерк у своїй комірчині не витримав і заплескав у долоні, але швидко схаменувся. Його фатальною помилкою було те, що при спробі поворушити жар у каміні він, до свого жаху, загасив останню кволу іскру в попелі.

— Якщо почую від тебе ще бодай шерех, святкуватимеш Різдво в іншому місці! — нагримав на нього Скрудж і, повернувшись до небожа, додав:

— А ви, сер, аж надто гарний промовець. Я все дивуюся, чого це ви досі не в парламенті?

— Не гнівайтесь, дядьку. Приходьте завтра до нас на святкову вечерю!

Скрудж відповів, що краще він піде до дідька, — атож, саме таке й бовкнув. А далі виголосив власну гнівну промову, ще й повторив наостанок, що ліпше б їм зустрітися біля домовини чи вже в самому пеклі.

— Але чому? — вигукнув небіж. — Ніяк не збагну, чому?

— А на біса ти одружився? — в'їдливо поцікавився Скрудж.

— Тому, що закохався.

— «Тому що закохався!» — перекривив його старий так глузливо, ніби почув нісенітницю, ще більш безглузду за Різдво. — Прощай!

— Слухайте-но, дядечку, але ж ви ніколи не приходили в гості й до мого одруження. Чому ж зараз це так вам заважає?

— Я сказав, прощай, — повторив Скрудж.

— Я ж нічого у вас не прошу, нічого від вас не хочу. Чому ми не можемо бути просто родичами?

— Прощай, — втретє рикнув старий.

— Просто серце крається, коли дивлюся на вас! Який же ви затятий і жорстокосердий! Раніше в нас із вами нібито не було приводів для сварок. Тому заради Різдва я й наважився спробувати налагодити

родинні стосунки. Шкода, що спроба виявилася марною. Але й це не зіпсує мені святкового настрою. Щасливого Різдва, дядечку.

— Іди собі, — пробурчав Скрудж.

— ... і веселого Нового Року!

— Та годі вже, — сухо кинув старий.

Небіж ніби й не почув того бурчання. Лише на хвилю затримався біля дверей, щоб привітати зі святами клерка. Нещасний дрижав від холоду, але, на відміну від господаря, мав тепло в душі, тож люб'язно відповів на добре слово й щире вітання.

— Ох, ви тільки погляньте на ще одного дурня, — пробурчав старий, підслухавши їхню розмову, — мій клерк, який заробляє якихось п'ятнадцять шилінгів за тиждень, має жінку й купу дітей, — і той белькоче собі щось про Різдво. З такими дурнями, гляди, й сам з глузду з'їдеш! І що за бедлам у цьому світі!

А тим часом нещасний клерк, який відчиняв двері небожу Скруджа, впустив до контори двох чоловіків. Поважні джентльмени приємної зовнішності скинули капелюхи й наблизилися до Скруджа з якимись книгами та паперами.

— Якщо я не помиляюся, це компанія «Скрудж і Марлі»? — промовив один із гостей, переглядаючи свій список. — Дозвольте запитати, з ким я нині маю честь розмовляти — з містером Скруджем, чи з містером Марлі?

— Містер Марлі вже давно спочиває на тім світі, — відповів Скрудж. — Він помер рівно сім років тому, саме різдвяної ночі.

— Тож немає жодних сумнівів, що щедрість небіжчика цілком поділялася його партнером і нині виявляється у добрих справах, — озвався інший джентльмен, показуючи Скруджу свої папери.

Так, той пан не помилився. Скрудж із Марлі справді нічим не відрізнялися один від одного. Почувши загрозливе слово «щедрість», старий насупився, затрусив головою та швидко повернув документи.

— У ці святкові дні, містере Скрудж, — завів знову перший джентльмен і взяв зі столу ручку, — особливо приємно допомагати бідним і знедоленим, тим, хто скніє в злиднях. Тисячі таких нещасних,

сер, не мають найнеобхідніших речей, а в сотень тисяч нема навіть даху над головою.

— А що, тюрми вже позачиняли? — здивувався Скрудж.

— Ні, їх так само багато, — відповів джентльмен.

— А робітні будинки ще існують?

— Так, на жаль, і їх не бракує, — джентльмен похитав головою. — Був би радий відповісти вам, що їх позакривали.

— А закон про примусову працю для злидарів досі діє? — обережно поцікавився Скрудж.

— Так, сер, усі ці закони, на превеликий жаль, дотепер чинні.

— Хух! А я вже був злякався, що в нас ні з якого дива скасували гарні закони й позачиняли всі корисні заклади, — полегшено зітхнув Скрудж. — Дуже радий, що цього не сталося.

— Ми переконані, що в усіх цих закладах можуть лише ледь підтримувати життя в тілі християнина, а ще ж треба подбати й про його душу, — правив своєї джентльмен, — саме тому вирішили зібрати додаткові кошти, щоб купити біднякам трохи їжі й питва, а також теплого одягу. Ми обрали саме цей час, адже в святкові дні скрута й нестатки відчуваються гостріше, а добродійність приносить більшу втіху й нагадує диво Господнє. Тож на яку суму зволите підписати чек?

— Взагалі нічого не підписуватиму! — відмахнувся Скрудж.

— Ви бажаєте зробити внесок анонімно?

— Якщо вам так уже цікаво, чого я хочу, — відрубав Скрудж, — то я відповім: «Бажаю, щоб мені нарешті дали спокій». Ось моя вам відповідь, джентльмени. Я сам не веселюсь і не розважаюся на Різдво, тому не можу й не хочу платити за розваги всіляких ледацюг. Я достатньо коштів перераховую в ті заклади, про які тут згадував. І ледарі, котрі волають про свою скруту, мають податися саме туди.

— Багато німців туди не дійдуть, а є й такі, що радше ладні вмерти.

— Якщо їм так кортить померти, то хто ж боронить? Населення постійно зростає, голодних дедалі більше. Якось же треба скорочувати їх число? Вибачте, джентльмени, але все це мене не обходить.

— Як же ви можете залишатися осторонь? — здивувалися джентльмени.

— Залишався й залишатимусь надалі, — пробурчав Скрудж. — Кожен має займатися власними справами й не втручатись у справи інших. Не знаю, як у кого, а в мене справ по вуха. Тому, джентльмени, до побачення!

Зрозумівши нарешті, що переконати старого скнару не вдасться, джентльмени пішли. Скрудж, дуже задоволений собою, знов узявся до роботи у незвично веселому настрої.

А туман дедалі густішав, сутінки заповнили вулиці. Чоловіки зі смолоскипами пропонували свої послуги візникам і бігли перед екіпажами, освітлюючи дорогу. Дзвіниця старовинної церкви, від якої крізь вузьке готичне вікно, глибоко врізане в стіну, до Скруджа долинали захриплі голоси дзвонів, зовсім зникла в щільній пелені. Дзвін відраховував години й хвилини, звуки вібрували, відбиваючись від стін, мовби хтось велетенський тремтів і цокотів зубами на холоді.

Мороз до ночі посилювався. На центральній вулиці, в кутку одного подвір'я, робітники, які лагодили газопровід, розпалили вогонь. Навколо багаття з'юрмилися злиденні й немічні чоловіки та хлопчики в лахмітті. Вони простягали до вогню закоцублі руки, і полум'я відбивалося в їхніх очах вогниками втіхи. Забутий усіма пожежний кран здаля відбивав зблиски багаття, мовби заздро поглядаючи на веселих злидарів. Увесь залитий водою, на цьому лютому морозі він поступово обростав льодом і вже нагадував похмуру крижану гору.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.



**КУПИТИ**